Zsidó vallás és kultúra 3.: Liturgia

Jewish religion and culture 3: Liturgy

BBN-HEB11-223.2, BBV-203.08, BMVD-203.08

ELTE BTK, 2017/18. tavaszi félév

Csütörtök 12.00–13.30, F. ép. 233.

Oktató: Biró Tamás

A kurzus célja:

A zsidó vallás és kultúra talán legmeghatározóbb alapszövege – a Héber Biblia mellett – a liturgia. Nem érthetjük meg sem a rabbinikus, sem a szépirodalmat, ha nem ismerjük azokat az imákat, amelyeket mind a szerzők, mind célközönségük gyermekkoruktól kezdve naponta háromszor elmondtak. Ezek az imák meghatározták a világképüket, a gondolkodásmódjukat, a héber nyelvi ismereteiket, az irodalmi motívumaikat. A zsidó vallás megélésének a mai napig egyik kulcsélménye, mind egyéni, mind közösségi szinten, az imádkozás. A kurzus ezért a zsidó vallás és kultúra, az elmúlt kétezer év héber nyelvű irodalma és társadalomtörténete megértéséhez szükséges alapvető liturgiai ismeretek elsajátítását tűzi ki célul.

A kurzus végére a hallgatók a következő ismereteket és készségeket sajátítják el:

- Megismerik a zsidó liturgia szerkezetét, kialakulását, terminológiáját, valamint az imádkozáshoz kapcsolódó legfontosabb *halákhikus* alapfogalmakat.
- Megismerkednek a legfontosabb imák szövegeivel.
- Megtanulnak tájékozódni a zsidó imakönyvekben – a *sziddur*ban és a *mahzor*ban – és a zsinagógai istentisztelet, valamint paraliturgikus események alkalmával.
- Betekintést kapnak a liturgia vallástudományi kutatásának lehetőségeibe.

A féléves kurzus nem tűzheti ki célként azt, hogy a hallgató a (vallásos és nem vallásos) zsidó irodalomban az imaszövegekre való utalásokat minden esetben felismerje. Azonban megalapozza azt, hogy további tanulmányok révén a jövendő hebraista erre a fontos szakmai készségre is szert tegyen.

Az óra jellege, tematikája:

A félév részben előadásból, részben közös szövegolvasásból, részben pedig a hallgatók által tartott referátumokból áll. Tematika (nem heti lebontásban):

1. Bevezetés. Ima a Bibliában. Ima a rabbinikus hagyományban, a kavvana.
2. Az imakönyv szerkezete. A zsidó liturgia fő pillérei (Sma, Amida). Napi három (négy, öt) ima.
3. A Sma és áldásai.
4. A hétköznapi Amida (Smone Eszré).
5. A szombati és az ünnepi imák szerkezete. Lekha dodi. Kiddus.
6. A reggeli áldások. Peszuké de-zimra.
7. Tóra-olvasás. Alenu.
8. Muszaf és neila.
9. Bencsolás és áldások.
10. Hallel és kiegészítések az ünnepi liturgiában.
11. Kaddis.
12. Középkori vallásos költészet: kinna, pijjut, zemirot.

Ezen felül a hallgatók a félév második felében 10-10 perces terjedelemben órai referátumot tartanak, majd ezeket rövid szemináriumi dolgozat (3-5 oldal) formájában megírják, és egymással megosztják. Feldolgozásra javasolt témák:

a. A peszahi Haggada
b. Zsinagógai reform a 19. században Németországban
c. Zsinagógai reform a 19. században Magyarországon
d. Irányzatok imái
e. Reform imakönyvek
f. Askenázi, szefárd és szfaradi (és egyéb) imakönyvek
g. A liturgia vallástudományi megközelítései
h. Vallási specialisták és liturgia
i. Valamely liturgiával kapcsolatos halákhikus kérdés a *Kiccur Sulhan arukh*ban.

A félév elején tisztázandó formában és időpontokban közös zsinagógalátogatásokra is sor kerül.

A jegyszerzés feltételei:
A jegyszerzés feltétele az óra rendszeres látogatása, minimum négy alkalommal zsinagógalátogatás (amelyek közül legalább egy szombat reggeli és egy péntek esti alkalom), valamint minimum 50%-os teljesítmény.

A félévvégi jegy a következő részekből tevődik össze:

- **30%:** órai munka (szövegek preparálása, alkalmi beadandók és részvétel az órai diszkusszióban)
- **30%:** órai referátum és szemináriumi dolgozat
- **40%**: félév végén írt zárthelyi dolgozat.

A félév végén írt zárthelyi dolgozat a következő ismereteket méri: (1) az órai előadások és a hallgatói referátumok során elhangzott ismeretek, (2) szövegismeret, szövegértés, (3) zsinagógai tájékozottság. A vizsga során az értelmezendő imák szövegét a hebraisztika szakos, valamint a hebraisztika és judaisztika minoros hallgatók héberül, a kurzust vallástudományi, bibliatudományi vagy közismereti kódon felvevő hallgatók pedig magyar fordításban kapják kézhez.

Szakirodalom:
Az óra elvégzéséhez **kötelező** saját askenáz rítusú sziddur beszerzése. Az órai előadásokhoz kapcsolódó szakirodalmat az előadó az egyes előadások kapcsán tünteti fel. A tanszéki könyvtárban a következő kódokon található liturgiához kapcsolódó szakirodalom: 43. (liturgikus szövegek), azon belül 43.1. (sziddurok), 43.2. (mahzorok), 43.3. (peszahi Haggada), 43.4. (egyebek), valamint 42.5 (középkori liturgikus szövegek, pijjutok), 71.5. (liturgiatudomány) és 71.6. (ima, imádkozás a zsidó vallásban).

A kurzus leírása angolul:

A general introduction to the Jewish liturgy, the prayer book, its history and the text of the main prayers. The course combines lectures by the instructor, reading texts, student presentations and synagogue visits.